

Милосав Ж. Чаркић (Београд)

О појму стила

67

Кључне речи:

*стил, функционални стил,
стил језика, стил
књижевности, стил
уметности.*

У овом раду аутор покушава да одреди појам стила гледано уопште, у језику и у књижевности. Да би се то правилно учинило, потребно је да се у оквиру сваке области људског деловања и живљења проучи семиолошка структура знака (у контексту и ван контекста), при чему би требало имати у виду да знакови улазе у састав свих структурних творевина контекста, пошто све функционише само у контексту.

1. *Стил* је научни термин¹⁾, а термин за разлику од нетерминолошких речи, треба да тежи једнозначности. Иако наизглед појам стила у себи не носи ништа проблематично, одмах на почетку долази до озбиљних несугласица. Познато је да стил не улази само у терминологију лингвистике, него и књижевности, па и уметности²⁾, а у свакој

од ових наука он има посебно значење. Лингвисти говоре о стилу језика, књижевници о стилу књижевности, а уметници неретко под стиллом подразумевају разне правце у уметности (готика, ренесанса, барок, рококо итд.). У свакој од ових области термин стил се употребљава у више значења, али се понекад он у њима посматра на истоветан начин,

- 1) Термин стил је постао од латинске речи *stilus*, која је у почетку означавала оштри предмет којим се писало (писаљку) по навоштеној таблици. Касније та реч је почела да означава начин на који се пише (усправно, косо). Данас значење овог појма прераста сферу писања и залази, мање-више, у све видове људског живота.
- 2) У дефинисању стила и његовом проучавању постоје, како тврди Б. Тошовић, три основна приступа: општеумјетнички, књижевни и лингвистички (Тошовић 1987: 21).

Стил 2002

добијајући слична значења (Барлас 1978: 36). У случају стила јавља се велики број дефиниција које често зависе од различитих концепција. Ипак, оне углавном мало говоре о самој природи овог феномена, а често не подразумевају ни исту појаву. Нема сумње да је у питању комплексан појам чије одређивање захтева укључивање потпојмова, које треба посебно одредити³⁾. Међутим, евидентно је да се у покушајима дефинисања стила (у ширем и ужем смислу) још од палеореторичких времена, експлицитно или имплицитно, појављивао термин *начин*. Стил се у ужем значењу везује за природни језик и књижевност као језичку уметност. Под начином се подразумева својство сваког језичког исказа које се не може изгубити: оно може бити мање или више наглашено. Интензитет наглашености иде од нуле ка некој величини. Што је интензитет ближи нули, стилска димензија исказа је мање видљива. Свака врста подстицаја може да доведе до језичке операције која као последицу има појаву стила. Ради се о операцијама нарушавања нултог степена, односно активностима „помоћу којих се стилски неутрална чињеница активира“ (Симић 1998: 199). Шире значење појма стила обухвата све људске делатности и садржаје и тиче се начина на који се нешто ради, од начина језичког испољавања, па до начина понашања и живљења. Међутим, треба имати у виду ову примедбу Н. Вуковића: „У пракси се појмови начин и стил често изједначавају, што је, наравно, неприхватљиво, јер, како је већ давно констатовано, у сваком стилу има начина али у сваком начину нема

стила“ (Вуковић 2000: 29–30). Отуда према мишљењу већине стилистичара, стил није нешто ни сасвим индивидуално ни сасвим опште. Њега треба тражити на граници која одваја индивидуално од општег.

Стил је она форма мисли која продире у све системе нашег сазнања. Он је јединствен, али истовремено и веома сложен облик у који се уграђује одговарајућа идеја. У говору, у писму, у језику опште нема једнакости у смислу униформисања вербалног изражавања; све је индивидуално и истовремено изазвано спољашњим условима, ситуацијама – све зависи од могућности исказа, од језичких средстава. Форма, уобличавање утисака, изражавања емоција, различита размишљања реализују се под дејством три услова: (1) људске личности која ствара исказ, (2) објекта који је повод стварању исказа и (3) ситуација у којима се исказ ствара. Све њих обједињују језичка средства. То показује да ће исти тематски садржај две или више личности исказати на неједнаке начине, да ће једна личност различите теме обликовати разноликим формално-језичким средствима и да ће посебне ситуације доживљавања уносити диференцијацију у ритмичко и језичко реализовање исте теме. Тематика може бити стилизована у више варијаната, али се као основни типови истичу *стил емоционални* и *стил интелектуални*, који одговарају психофизиолошком двојству човековог нервног система, двојству његове природе (Павловић 1969: 231).

Појам *стила* је, као што се види, многозначан. Навикли смо да срећемо или

3) О појму стила говори и М. Јелинек, али он овом проблему прилази на другачији начин. Јелинек одређује појам стила као појединачни, општи, објективни, субјективни, функционални итд. (Jelinek 1995: 699–780).

употребљавамо синтагме као што су *стил понашања*, *стил руковођења*, *стил одевања*. У овим исказима у реч стил уграђен је следећи смисао: *особеност*, *манир*, *начин*, *карактеристична црта*. На пример: У одећи за младе у овој сезони преовлађује *сиорјски стил*. У синтагмама *стил Црњанској*, *стил Андрића*, *стил Миљковића* – семантика лексеме стил има сасвим друкчије значење: *свеобухватност стваралаштва уметника*. У синтагмама *стил класицизма*, *стил романтизма*, *стил реализма* – реч стил означава свеукупност идејно-уметничких обележја присутних у различитим делима књижевности којима се обједињују уметнички производи у један књижевни правац или једну књижевну школу. Све ово, као и то што се не употребљава само у филолошким истраживањима, него и у било којој другој сфери човековог живљења и деловања, показује да је реч стил богата различитим значењима. Међутим, независно од области употребе, неопходно је да се појам стила строго примењује у научном смислу. Дакле, потребно је одредити термин *стил* у оквиру језичких, лингвистичких наука, где он има широк спектар значења. То потврђују многобројне синтагме у чији састав улази реч стил, које функционишу у различитим језичким наукама: *стил језика*; *стил јовора*, *јисани стил*; *стил Лазе Костића*; *стил књижевној израза*, *стил књижевној дела*; *стил ироније*; *свечани стил*; *стил фелџона*, *новинарски стил*; *научни стил*; *канцеларијски стил* итд. Наведени списак могуће је још продужити, но и он јасно показује какав се закључак може извести. У сваком од презентованих случајева под речју *стил* подразумева се увек нешто друго. Широко схваћен појам стила долази од његовог упоређи-

вања са продуктима уметности, који се разматрају као више појаве креативних могућности човека, а такође и као покушај да се остваре одређене законитости стила у појединачним остварењима и у засебним правцима уметности. Све је то давало основу за истицање и издвајање ових или оних момената који су улазили у садржај појма стил, што је некад водило његовом новом, ужем значењу. Отуда се стил почео оцењивати не као сваки облик исказа, него као савршенство форме, као њена способност да најбоље изрази суштствену страну изображеног света.

2. Данас се стилем у најопштијем смислу означава сваки организован и затворен систем средстава изражавања (речима, бојама, тоновима, линијама). Зато се о њему не расправља само у вези са књижевношћу, него и у вези са сликарством, музиком, архитектуром. Проширујући временом своје значење *стил* се изједначио са појмом *начин*, па се доводио у везу са начином уопште. Тако се често говори о стилу (начину) понашања, одевања, писања, певања, рецитовања, мишљења. Термин *стил* редовно се употребљава с атрибутом који именује неку особину или неки аспект стварања. Отуда је свака људска делатност и сваки производ те делатности огледало својих произвођача и носилаца, те амбијента у којем настају. Стил је, у ствари, начин, лице и наличје онога што је човек већ створио, онога што ствара и онога што ће створити. Он спада у ред разликовних категорија било које врсте појавности, чиме се та појавност издваја од свих других, без обзира да ли оне припадају истој или различитим категоријама. Општост стила настаје занемаривањем (апстраховањем) неких индивидуалних појава чија се

универзалност узима само у оквиру успостављене неодређености. Тако се стил јавља као спољашњи облик, као унутрашњи садржај и структура свега онога што је у вези са човеком и његовом делатношћу. Индивидуалност стила остварује се инсистирањем на дистинкцијама појединачних појава и на њиховој непоновљивој аутентичности. Стога је он есенцијални вид сваке индивидуално доживљене стварности. Да нема стила, свака појава би изгубила своју препознатљивост и постала део неубличене масе, у којој би све појединачно било исто што и опште. Зато се стил јавља као стални, позитивни или негативни квалитативни пратилац свих појава. У свакој од њих има неког стила чији се квалитет изражава као естетска вредност. Две појаве јесу две управо по ономе у чему се разликују, по својој јединствености и непоновљивости, што представља сам начин испољавања, праву суштину стила. Из тога произилази да су индивидуалне појаве, као квалитативни индикатори стила, једини облици презентације различитих стилова. Оне су стил сам (Čarkić 1996: 333).

Познато је да језик у конкретној реализацији није хомоген, него се јављају различити типови његове раслојености, где свака реч, свака конструкција припада једном стању одређеног језика, једној посебној зони говора: (1) територијалној (дијалекти, наречја, покрајински говори и сл.); (2) социјалној (социолекти: жаргони, аргои, језик урбаних средина, језик руралних средина и сл.); (3) полној (мушка и женска); (4) старосној (дечји говор, говор омладине, говор одраслих, говор старијих); (5) функционалној (књижевноуметнички, научни, административни, публицистички, разговорни) и (6) индивидуални (индивидуални говори

– идиолекти) (Тошовић 1988: 21). Из лингвистичког схватања појма стила као стилског нивоа у језику произашла је теорија о функционалним стиловима, који према општем језику нису ништа друго до посебни начини конкретне реализације језика. Функционални стилови су настали опонашањем и умножавањем утврђених друштвених језичких навика и конвенција у појединим областима, који се као језички обрасци неминовно намећу свакој појединачној употреби језика, при чему, наравно, не поништавају њену креативност и аутентичност (која се у проучавању функционалних стилова занемарује). Теоретским и практичним питањима разуђености језика, поред више лингвистичких дисциплина (лингвистичке географије, социолингвистике, лингвостилистике), бави се посебна грана стилистике – функционална стилистика. Она би се, како каже Б. Тошовић, могла дефинисати као лингвистичка дисциплина што проучава употребу и функционисање језика у појединим областима људског живота, односно функционално раслојавање језика у области стилских формација системског карактера – функционалних стилова (Тошовић 1988: 21). Током историје људско друштво је развијало своје делатности: уметност, науку, законодавство, публицистику, свакодневну комуникацију из којих су настале посебне језичке формације које се данас називају функционалним стиловима.

Садржај појма *стил* утврђиван је по различитим критеријима који су се у току историјског развоја знатно мењали. У античко доба стил се посматрао у оквиру уметничког дела. Тако је за Платона стил специфична особина, квалитет који једно дело има а друго нема (Платон 1977: 87); за Аристотела стил је генерички

појам који означава различите особине дела (Аристотел 1988: 96). Овакво схватање стила током времена веома је еволуирало; отуда много касније Г. Бифон сматра да је стил сам човек (Buffon 1912: 17). У двадесетом веку, када се конституише модерна стилистика, долази до поплаве различитих поимања стила. Ипак, у његовом дефинисању и проучавању, као што смо на почетку истакли, постоје три основна приступа: општеуметнички, књижевни и лингвистички. Зависно од тога с ког становишта се стил посматра, дају се најразличитија његова тумачења и одређења. Ако се овоме дода да се стилу, с једне стране прилазило након темељних анализа грађе једног или више језика, једног или више стилова, а с друге стране да се у одређењу карактера стила приступало без било каквих практичних истраживања, онда се у потпуности може схватити постојеће шаренило које влада у схватању и дефинисању стила. Ш. Бали, творац модерне науке о стилу, полазећи од тога да стилистика проучава афективне чињенице језичког система са гледишта њиховог емоционалног садржаја, посебно подвлачи да је стил афективни додатак чистој интелектуалној информацији (Балли 1961: 189); М. Рифатер тврди да стил није ништа друго него преварено очекивање (Рифатер 1980: 77); Ј. Марузо сматра да је стил особина исказа условљена одбором конститутивних елемената датог језика који се употребљавају у одређеним околностима (Марузо 1960: 298); П. Гиро претпоставља да је стил специфичан облик дела условљен његовом функцијом (Гиро 1980: 37); за Б. Хавранека стил је начин употребе језичких средстава у датим језичким исказима у зависности од конкретног циља, форме и ситуација и од индивидуалне оријента-

ције говорног лица, односно писца (нпр. емоционалне, естетске и др.) – тачније стил је индивидуализована (аутономна) организација језичке структурне целине (интегралне целине) коју даје било који исказ језика (Havránek 1963: 77); Ј. Мистрик дефинише стил у језичком смислу као начин сврсисходног избора, закономерног структурирања и употребе језичких средстава с обзиром на ситуацију, функцију, ауторову зами-сао и на садржинске елементе исказа (Mistrik 1970: 31); В. Матезијус стил тумачи као карактеристичан начин помоћу којег се с одређеним циљем користе изражајна средства језика (Матезијус 1967: 463–4); за А. Једличку стил је заједнички и јединствен начин структурирања језичког израза (Jedlička 1963: 8); В. Флајшер и Г. Мичел истичу да је стил свеукупност језичких изражајних средстава са особеном структуром, представљеним и изабраним од субјекта који говори (или пише) из низа синонимичних варијаната за реализацију комуникативне функције у одређеној области активности (Fleischer, Michel 1975: 271); за В. Виноградова стил језика је семантички затворен систем средстава за изражавање који одговара овоме или ономе жанру књижевности или писмености, овој или оној сфери друштвене активности (на пример, стил званично-пословни, стил канцеларијски, стил крајње учтив и сл.), овоме или ономе карактеру језичких односа између разних чланова или слојева друштва (Виноградов 1946: 225); Б. Томашевски под појмом стила подразумева увек неку посебност, а хоће ли та посебност бити уметничка, или ће то бити посебност језичких средстава или у пренесеном значењу – посебност људског понашања – свеједно је (Томашевский 1983: 7);

М. Кожина сматра да је стил одређена социјално осмишљена врста говора која одговара овој или оној области друштвене активности и облика свести, која садржи специфичну стилистичку обојеност, што се ствара особеностима функционисања у тој области језичких средстава и специфичном говорном организацијом (структуром), која има своје норме одбира и споја језичких јединица детерминисаних задацима комуникације и одговарајућом облашћу (Кожина 1965: 22).

Када је у питању схватање појма стила и његово дефинисање, сличну ситуацију налазимо и код стилистичара и других лингвистичких и књижевних стручњака који су деловали или делују на српском језичком подручју. У својој *Стилистици* Т. Маретић дефинише стил у духу тзв. нормативне стилистике. За њега је стил начин изрицања мисли: стил је начин писменог изрицања мисли; стил је добар начин писменог изрицања мисли; стил је добар начин писменог изрицања мисли у прози (Маретић 1966: 575); А. Белић у својим расправама о стилистици одређује стил као начин писања својствен каквом истакнутом књижевнику (Белић 1935: 133); Д. Живковић дефинише стил у књижевности као јединство свих мислилачких, осећајних и осталих духовних особина једног писца (једне епохе, једног књижевног рода или једног народа) изражених у делу јединственим начином који је својствен само том писцу (или тој епохи, или том књижевном роду, или том народу) и који се огледа и у том избору предмета које описује, и у ставу који према њима заузима, и у одабирању језичких средстава којима тај став изражава, почевши од гласова и речи па све до облика и ритма његове реченице, и у начину како комбинује

своје слике и ликове, како ствара целовито дело од тих појединачних елемената (Живковић 1972: 12–13); З. Лешић сматра да је стил конкретна реализација језика у живој речи, првенствено писаној, коју карактерише посебност њене организације, са складно успостављеним односима њених елемената и извесном доследношћу њеног структурирања (Лешић 1979: 142–143); за К. Прањића стил је скуп језичких обележја која разликују писца од писца, те је он обележје које припада тзв. плану израза, а не плану садржаја (Прањић 1985: 190); Р. Симић сматра да се под стилем разумеју својства људске делатности, и производа те делатности, по којима препознајемо карактер, способности учесника и амбијент у којем се врши делатност или настаје производ (Симић 1991: 217); Б. Тошовић дефинише стил полазећи са више позиција: У најопштијем смислу стил је начин човекове реакције. Са функционалне тачке гледишта стил је избор и структурирање (комбинација) елемената да би настала потпуна смисаона целина. Језички стил је сврсисходан избор и организација оних језичких и композиционих средстава која одговарају издиференцираним потребама комуникације у одговарајућој области живота и рада (Тошовић 1988: 52). Сва ова поимања стила у суштини не само да показују да он у историјском контексту има властити егзистенцијални карактер него испољавају и његово опште одређење као нечег што је посебно и непоновљиво у језичкој реализацији и у било којој врсти израза. Не упуштајући се у расправу о многим теоријама о природи стила, његовој генези и појавним облицима, покушали смо да из угла науке о језику и науке о књижевности осветлимо овај појам и дамо његову дефиницију у општем, језичком

и књижевноуметничком смислу. Иако је стил веома сложена и вишеслојна појава, ради научног уопштавања и апстраховања потребно је да се он што тачније одреди. Стил у општем смислу означава спољашњи облик (форму) и унутрашњи садржај (структуру) сваке појаве; у лингвистичком смислу стил значи нарочити избор и начин употребе језичких средстава у односу на постојећу норму; у књижевноуметничком смислу стил представља избор и начин употребе језичких средстава условљених одабраном поетском формом у односу на успостављену језичку и поетску норму (Čarkić 1996: 336).

3. Када се има у виду језик и књижевност којим је она написана, веома је важно да се разграничи стил као појам језика и као појам књижевности. У суштини то нису два значења речи *стил*, него два термина (хомонима). Стил у лингвистици и стил у литератури односе се на два различита објекта (Барлас 1978: 40). У првом случају стил је у вези са свим различитостима општеномског (или књижевног) језика и говора; а у другом он је у вези са књижевним делом или са целим продуктом једног књижевника (писца). Ово су различити појмови и њих не треба међусобно мешати.

3. 1. Лингвостилистика има два објекта: стил као разнообразност језика или говора и стил књижевног дела или свеукупност књижевног производа једног ствараоца. Још у античком периоду писци, оратори, учењаци запажали су да употреба једних или других језичких средстава зависи од услова, карактера, теме и циља. Зато су се језичка средства оцењивала не само према правилима граматике него и у зависности од потребе општења. Још давно Цицерон је тврдио да не за сваки друштвени положај, не за

сваку дужност, не за сваки степен утицаја на човека, не за сваки узраст, као и не за свако место и моменат – не пристаје једнако један исти стил; у сваком делу говора, као и у животу, треба имати у виду шта је умесно; а то зависи од суштине дела о којем се говори, као и од лица које говори или које слуша. Античке теорије језика и стила оставиле су велики утицај на развој европске реторике и стилистике. Отуда у предлогу Француске академије наука из 18. века стоји оваква класификација стилова: *узвишени стил* је стил класичне трагедије, оде; *савремени стил* је стил романа, приповетке; *фолклорни стил* је стил комедије, фарсе, басне (Потоцкая 1974: 13).

Из односа вербалног израза и мисли, у коме језички материјал делује као експресивно средство, у науци о језику произашао је став о стилу као лингвистичкој категорији која се изражава преко природе језичког знака, односно преко успостављеног односа ознаке и означеног. Изучавањем структурних и функционалних особина знакова који улазе у састав вербалних структура, као и њиховог узајамног дејства и преображаја не само у току конституисања контекста него и у процесу одвијања комуникације, дошло се до појединих аспеката знака: *семантичкој* (симетричан и асиметричан однос ознаке и означеног), *синтаксичкој* (однос знакова у систему), *прагматичкој* (однос између знакова и оног ко те знакове употребљава) и *естетској* (однос између знака у језику и знака у поетској употреби). Језички знак у потпуној изолованости, у неупотреби, има стилистичку вредност једнаку нули, јер се ознака и означено налазе у стању апсолутног мировања. Тек у употреби, у контексту, знак постаје поприште активног дејства ознаке и

означеног, што води успостављању њиховог међусобног односа, из кога проистиче стилистика сваке знаковне јединице, па и језичке (Чаркић 2002: 139–140). Стил у лингвистици не представља само одраз конкретне реализације знака, него и динамизацију формалне апстракције ознаке и означеног – двеју дистинкција, које као стилистички активно средство могу да реализују све потенцијале присутне у њему. Зато се појам стила у лингвистици суочава са самом језичком реалношћу, са неисцрпном реализацијом његове употребе и са свим индивидуалним креативним актуелизацијама говорне или писане речи.

3. 2. Стил је један од најчешће употребљаваних појмова науке о књижевности. У овој области значење појма стила постаје све обухватније, те се стога појављују разлике у његовом схватању. Оне произилазе из развоја појмова књижевности као и из различитих теорија о природи књижевног дела. Међутим, потребно је рећи да стил књижевног дела не проучавају само књижевни теоретичари, него и лингвисти. Али се мора имати у виду да се у књижевном делу укрштају интереси обеју научних дисциплина. Наука о књижевности разматра стил као књижевноуметничку појаву. У њој постоје две концепције стила. Једна прилази стилу као књижевноуметничком појму, друга се приближава схватању стила као лингвистичке категорије. Оваква колебања, како истиче А. Соколов, могу се објаснити двојаким везама саме литературе: везе са језиком и везе са уметношћу. Као појава вербалне *уметности*, књижевни стил је корелативан са појмом *уметнички стил*. Као појава *вербалне уметности*, књижевни стил је корелативан са појмом *језички стил* (Соколов 1968: 14).

Следбеници једне књижевне концепције под појмом стила подразумевају језик уметничког дела (или језик писца) у његовој уметничкој, естетској функцији, као свеукупност језичког израза. Такве категорије, као жанр и композиција, у појам стила се не укључују. Друга књижевна концепција посматра стил нешто шире, као појаву уметности, као естетску категорију. При таквом схватању језик књижевног дела посматра се као једна од компонената његовог стила. Једни књижевни истраживачи под стилем подразумевају само форму (у широком смислу) књижевног дела, додајући и такве компоненте као композицију, жанр, језик. Други, поред форме, укључују и садржај тог књижевног дела. Стил, по мишљењу Л. Тимофејева, није ништа друго него јединство идејно-уметничких особености (идеја, тема, карактера, језика), које се налазе у свеукупном стваралаштву једног писца (Тимофеев 1959: 369). На други начин стилу прилази Г. Поспелов. За њега је стил у књижевности својство форме, а не садржаја. Тачније: стил – то је својство књижевног дела, његове форме у јединству свих њених трију страна: предметне, вербалне, композиционе, у којој се очитује експресивно-стваралачка типизација живота (Поспелов 1970: 34). Стил се, дакле, у књижевности схвата или као језичка форма књижевног дела или као његова форма у веома широком смислу, подразумевајући, поред језика, композицију и форму облика, или још и жанр као јединство форме и садржаја. Ипак, услед свега овога, како тврди Л. Барлас, књижевно схватање стила не укључује и појам општенародни и књижевни језик (Барлас 1978: 42).

Све ово показује да није чудно што се појам стила у књижевности употре-

бљава са веома различитим обимом значења, од најужег – од језичког израза једног човека, па до најширег – до мисаоног и осећајног начина изражавања једног народа. Тако се може говорити о стилу једног писца, о стилу једног књижевног рода или врсте (романа, драме, лирске песме), о стилу епохе или књижевног правца (ренесансни, барокни, рационалистички, романтичарски, реалистички, симболистички, експресионистички), о националном стилу (енглески, француски, руски, пољски, кинески, јапански, српски). Но без обзира шта означавао, стил у књижевности подразумева јединство свих мисаоних, емоционалних и осталих духовних особености једног писца, дела, књижевног рода, епохе, народа, изражених непоновљивим начином својственом том писцу, делу, књижевном роду, епохи, народу. Сасвим је свеједно да ли стил значи стил писца, дела, књижевног рода, епохе или народа, он увек представља индивидуалност, с том разликом што код одредница књижевног рода, епохе, народа – стил обележава укупни збир специфичних појединости које добијају ранг општости. Иако се индивидуалност стила огледа у многим разнородним елементима: у избору предмета који се описују, у ставу који се према њима заузима, у одабирању језичких средстава (од гласова, речи, облика, до синтагми, реченица), у начину комбиновања слика и ликова, у јачини ефеката свих употребљених елемената, она у историјској перспективи може попримити сва обележја интегралности, означавајући више појединачних стилских појмова доведених до општег значаја (епски, драмски, лирски стил; стил романтизма, реализма, симболизма; кинески, јапански, француски, руски, српски стил итд.).

4. Да би се што тачније одредила суштина стила, потребно је да се у оквиру сваке од постојећих области људског живљења и деловања истраживачи позабаве проучавањем семиолошке структуре језичког знака (у контексту и ван контекста), при чему би требало имати у виду да знакови улазе у састав свих структурних творевина контекста (све функционише само у контексту) и да од њиховог положаја зависе многобројни процеси који се у контекстима одвијају. Зато, када се говори о стилу у језику и књижевности, мора се уважавати значење речи и њена употреба у језику и књижевности, значење речи ван контекста, етимолошко или фигуративно значење, различите врсте конотације (експресивна, евокативна, пројективна), унутрашња форма језика, веза између звука и смисла, веза између фонетских и семантичких елемената, однос гласовне супстанце према означеном предмету, однос језика и људског духа, однос језика и форми мишљења, однос израза и садржаја, однос значења и означене функције итд. Заправо треба обратити пажњу на семиолошке процесе којим су обухваћени ознака и означено: однос ознаке и означеног, померање односа ознаке и означеног, остварену везу ознаке са означеним садржајем; биполарност знака, симетрични дуализам знака, линеарност знака, произвољност знака, знак као вишеслојну творевину, семиолошко поље знака, семиолошки простор знака, стање знака ван акције и у акцији, развој знака, идентификацију знака итд., што представља детаљан приказ природе знака, састав знака, функције знака. Тек оваква проучавања воде ка поузданијем и свеобухватнијем схватању појма стила у језику и књижевности и у свим вербалним знаковним системима.

*summary*Σ **On the Notion of Style**

76

In order to partially define the notion of style, it is necessary to study the semiological structure of the language sign (both within a context and out of context) in all spheres of human life and work, and in doing this we should bear in mind that signs participate in the making of all structural creations of context (everything operates only in a context) and that numerous processes taking place in contexts depend on their behaviour. Therefore, when at issue is the style in language and literature, we must respect the meaning of a word and its use in language and literature, the meaning of the word out of context, its etymological or figurative meaning, the different kinds of connotation (expressive, evocative, projective), the interior form of the language, the link between the sound and meaning, the connection between phonetic and semiotic elements, the relationship between the vocal substance to the marked object, the relationship between language and human spirit, the relationship between language and forms of thinking, the relationship between expression and content, the relationship between the meaning and marked function. We must in fact pay attention to the semiological processes including both the sign and what it denotes: the relationship between the sign and what it denotes, and the shift of that relationship; the bipolarity of the sign, the asymmetric dualism of the sign, the linearity of the sign, the randomness of the sign, the semiological field of the sign, its semiological area, etc., which represent in detail the nature of the sign, its make up, and function. Only this kind of study can lead to a more reliable and comprehensive understanding of the meaning of the notion of style in language and literature and in all verbal systems of signs.

Литература

- Аристотел 1988: **Аристотел**. *О њесничкој уметности*. – Београд: Завод за издавање уџбеника Социјалистичке Републике Србије. – 123 с.
- Балли 1961: **Балли, Шарл**. *Француска стилистика*. – Москва: Издат. иностранной лит.-ры. – 394 с.
- Барлас 1978: **Барлас, Л. Г.** *Русский язык. Стилистика*. – Москва: Просвещение. – 256 с.
- Белић 1935: **Белић, Александар**. *Стил и језик*. – In: Наш језик, св. 5. – Београд: Институт за српски језик. – С. 133–141.
- Виноградов 1946: **Виноградов, В. В.** *О задачах истории русского литературного языка преимущественно XVII–XIX веков*. – In: Известия АН СССР. – Москва. – оля, вып 3. – С. 223–238.
- Вуковић 2000: **Вуковић, Ново**. *Пућеви стилистичке идеје*. – Подгорица – Никшић: Универзитет Црне Горе, „ЈАСЕН“. – 235 с.
- Гиро 1980: **Гиро, Пјер**. *Разделы и направления стилистики и их проблематика*. – In: Новое в зарубежной лингвистике, вып. IX: Лингвостилистика. – Москва: Прогресс. – С. 24–47.
- Живковић 1972: **Живковић, Драгиша**. *Теорија књижевности са теоријом њисмености*. – Сарајево: Свјетлост. – 334 с.

- Кожина 1965: **Кожина, Маргарита Николајевна**. *О стилистическом изучении речи и речевом функциональном стиле*. – In: Уч. зап. Пермского гос. ун-та: Исследования по стилистике. – Пермь. – С. 3–34.
- Jelinek 1995: **Jelinek, Milan**. *Stylistika*. – In.: Příruční mluvnice češtiny. – Brno: Lidové noviny. – 799 s.
- Лешић 1979³: **Лешић, Зденко**. *Језик и књижевно дјело*. – Сарајево: Свјетлост. – 320 с.
- Маретић 1966³: **Маретић, Томо**. *Грамајика и стилистика хрватскога или српскога књижевнога језика²*. – Загреб: Матица хрватска. – 688 с.
- Марузо 1960: **Марузо, Ј**. *Словарь лингвистических терминов*. – Москва: Издат. иностранной лит-ры. – С. 436.
- Матезиус 1967: **Матезиус, В**. *Пражский лингвистический кружок*. – Москва: Прогресс. – 559 с.
- Павловић 1969: **Павловић, Миљивој**. *Проблеми и принципи стилистике*. – Београд: Завод за издавање уџбеника Социјалистичке Републике Србије. – 288 с.
- Платон 1977: **Платон**. *О језику и сазнању*. – Београд: Рад. – 153 с.
- Поспелов 1970: **Поспелов, Г. Н**. *Проблемы литературного стиля*. – Москва: МГУ. – 330 с.
- Потоцкая 1974: **Потоцкая, Н. П**. *Стилистика современного французского языка*. Теоретический курс. – Москва: Высшая школа. – 247 с.
- Прањић 1985³: **Прањић, Крунослав**. *Језик и књижевно дјело*. – Београд: Нова просвета. – 252 с.
- Риффатер 1980: **Риффатер, М**. *Критерии стилистического анализа*. – In: Новое в зарубежной лингвистике, вып. IX: Лингвистика. – Москва: Прогресс. – С. 69–97.
- Симић 1991: **Симић, Радоје**. *Увод у филозофију стила*. – Сарајево: Свјетлост. – 333 с.
- Симић 1998: **Симић, Радоје**. *Општа стилистика*. – Београд: Научно друштво за неговање и проучавање српског језика. – 314 с.
- Соколов 1968: **Соколов, А. Н**. *Теория стиля*. – Москва: Искусство. – 223 с.
- Тимофеев 1959: **Тимофеев, Л. И**. *Основы теории литературы*. – Москва:
- Тошовић 1987: **Тошовић, Бранко**. *Функционална стилистика код нас и у свијету*. – In: Зборник Матице српске за славистику и лингвистику. – Нови Сад. – Књ. XXX/1. – С. 19–34.
- Тошовић 1988: **Тошовић, Бранко**. *Функционални стилови*. – Сарајево: Свјетлост. – 312 с.
- Чаркић 2002: **Чаркић, Милосав Ж**. *Увод у стилистику*. – Београд: Научна књига. – 289 с.
- Buffon, G., 1912³, *Discours sur le style*. – Paris: Librairie hachette. – 63 + XXVIII s.
- Čarkić 1996: **Čarkić, Milosav Ž**. *On the Notion of Style*. – In: Stylistyuka. – Opole: . – Knj. v. – S. 332–336.
- Fleischer, Michel 1975: **Fleischer, W., Michel, G**. *Stilistik der deutschen Gegenwartssprache*. – Leipzig. – 394 s.
- Havránek 1963: **Havránek, B**. *Stilistika*. – In: Havránek B. Studie o spisovném jazyce. – Praha: Nakladatelství Československé akademie věd. – S. 77–80.
- Jedlička 1963: **Jedlička, A**. *Česká mluvnice*. – Praha. – 559 s.
- Mistrík 1970: **Mistrík, J**. *Štylistika slovenského jazyka*. – Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo. – 422 s.